

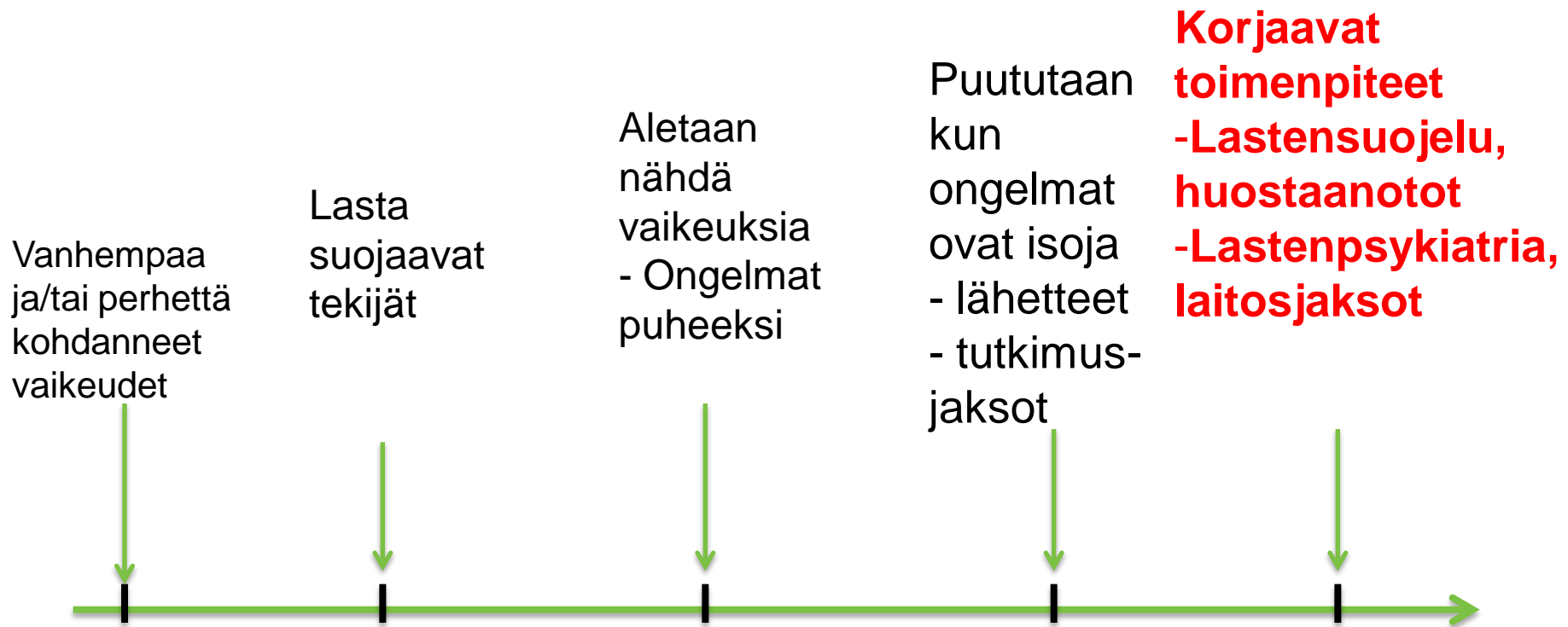
Lasten hyvinvoinnin tukeminen ja ongelmien ehkäisy kehitysympäristöjen ja palvelujen yhteistyönä

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Lasten tilanteeseen reagoiminen

Lasten hyvinvoinnin tukeminen

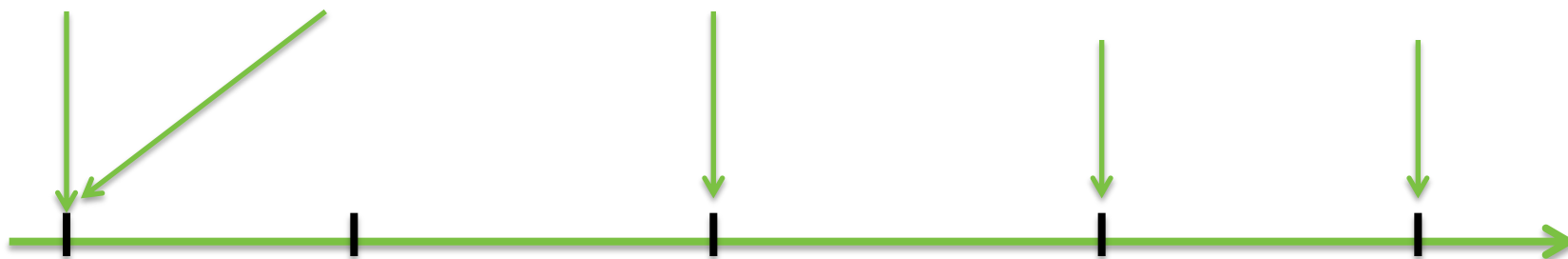
**Vanhempaa
ja/tai
perhettä
kohdanneet
vaikeudet**

**Lasta
suojaavat
tekijät**

Aletaan nähdä
vaikeuksia

Puututaan, kun
ongelmat ovat isoja

Korjaavat
toimenpiteet

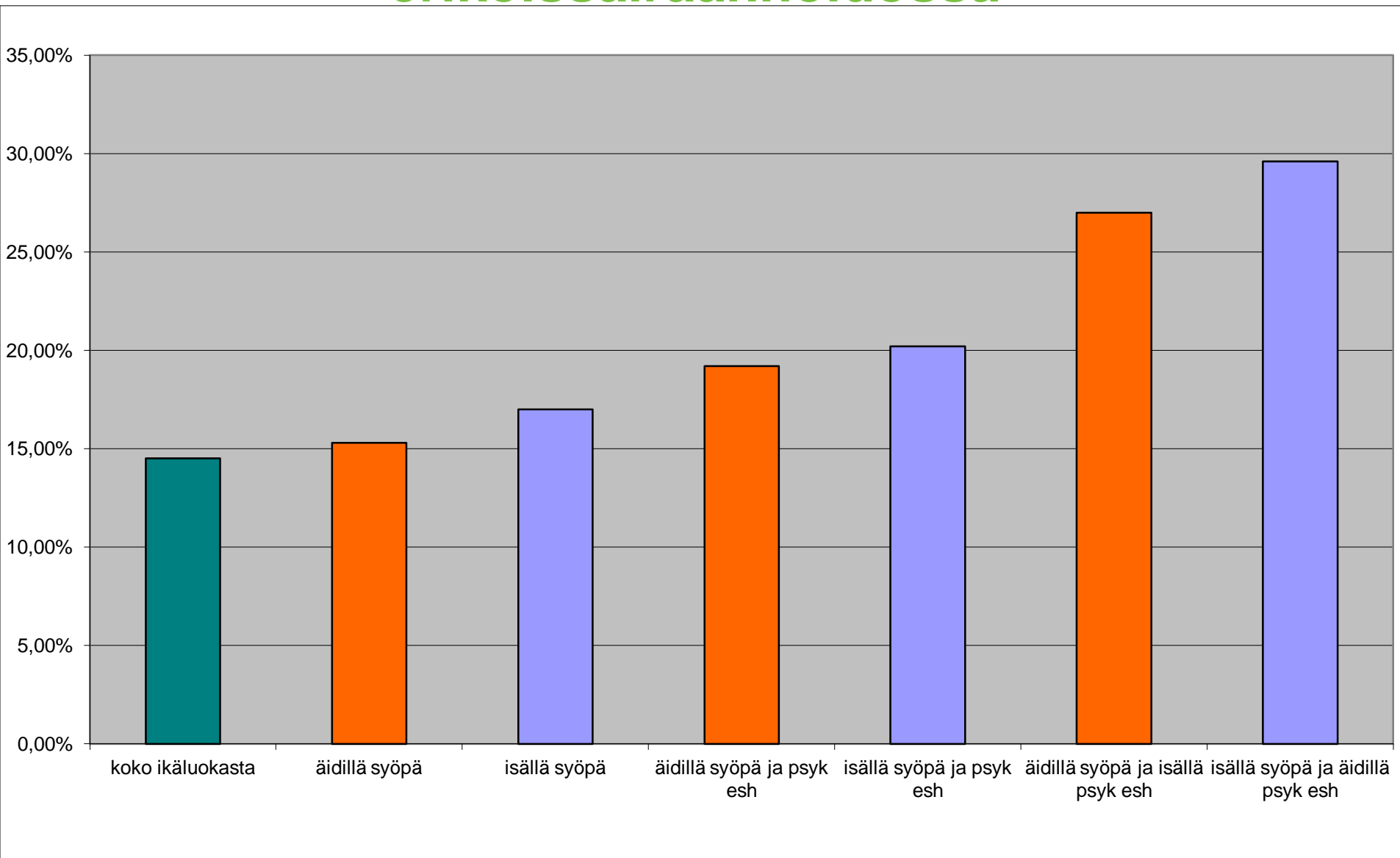

Millainen olisi maailma, jossa lapsen hyvinvointiin paneudutaan ennen kuin ongelmia tai huolia ilmenee?

Millainen olisi maailma jossa kysyttäisiin...

- **Kaikilta asiakkailta aikuisten terveydenhuollossa ja sosiaalitoimessa: Onko sinulla lapsia? Haluaisitko puhua heistä? Tällä tilanteella voi olla vaikutusta lasten hyvinvointiin, mutta me tiedämme, miten vanhemmat ja muut läheiset voivat heitä tukea...**
- **Kaikilta lapsiperheiltä päivähoidossa ja koulussa : Onko perheessä jotain huolta tai paineita, jotka verottavat vanhemman voimia? *Päiväkodin/ Koulun olisi hyvä tietää näistä voidakseen ymmärtää lasta ja tukea häntä tarvittaessa...***

Syöpöpotilaiden lapset psykiatrisessa erikoissairaanhoidossa

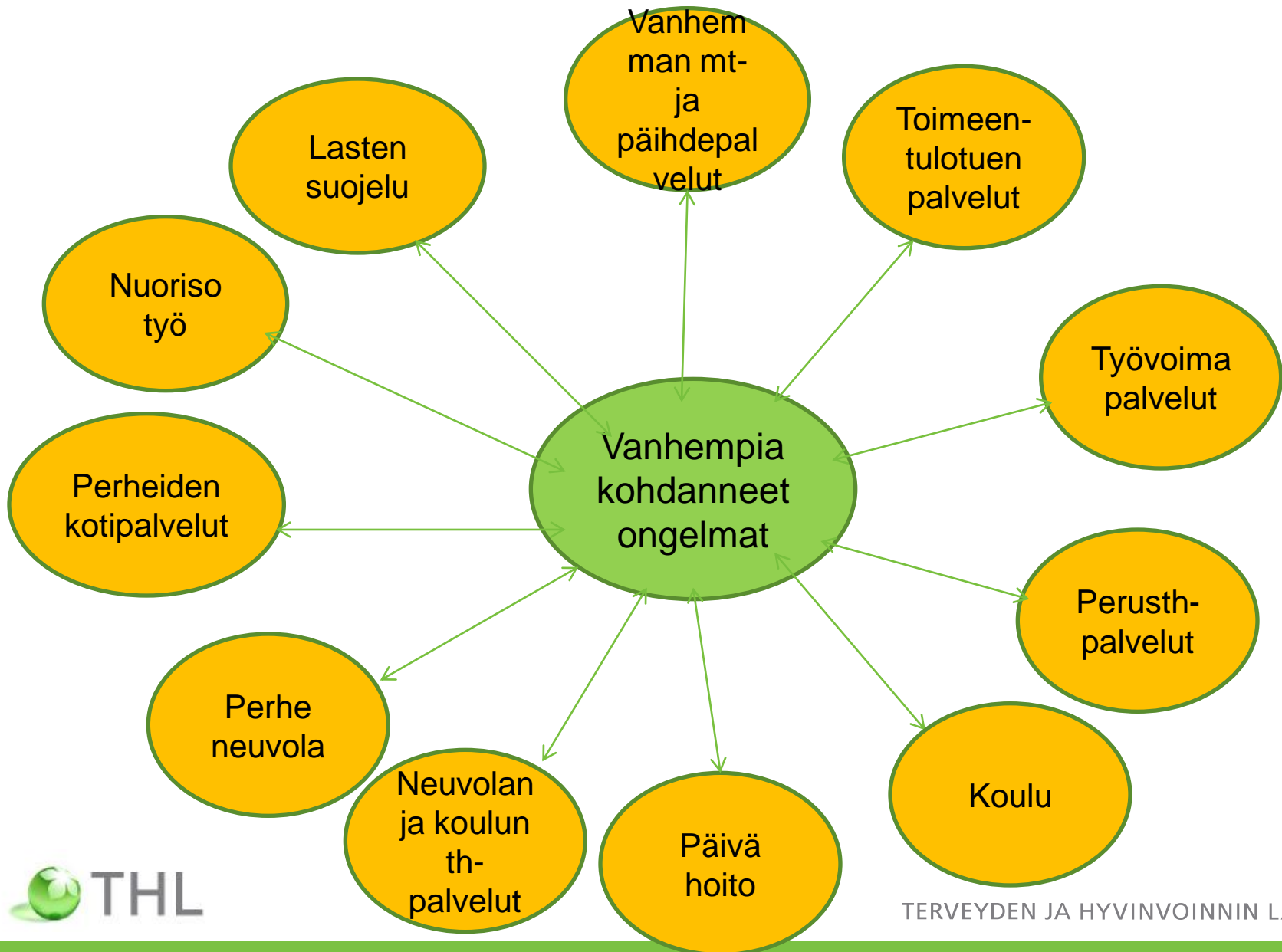
- Isän syöpä, kun lapsi **alle 7 vuotta**: Poikien osastohoitoa, tyttöjen avohoitoa
- Isän syöpä, kun lapsi **kouluikäinen**: Tyttöjen avohoitoa
- Isän syöpä, kun lapsi **13-17 vuotias**: Poikien osastohoitoa
- Äidin syöpä: Tyttöjen avohoitoa *nuoruudessa ja varhaisaikuisuudessa*

Ylisukupolvisuus- vanhemman ongelmat lasten vaikeudet

- Vanhemman mielenterveys- ja päihdeongelma
- Toimeentulon ongelmat, työttömyys
- Vanhemman rikollisuus, vankeus
- Vanhemman vakavat ja krooniset sairaudet
- Perhesuhteiden muutokset

Ylisukupolvisuus palvelujärjestelmässä

- Menetelmät tai koulutetut työntekijät eivät riitä
- Tarvitaan palvelurakenne, joka tuo lapsen kehityksen tuen kaikkien lapsiperheiden ulottuville

Menetelmistä

- Kaksi porrasta: universaali ja kohdennettu
- 1. Universaali: kaikille palveluissa / kehitysympäristöissä oleville
- 2. Kohdennettu: enemmän **kehityksen** tukea tarvitseville

Työn teoreettista taustaa

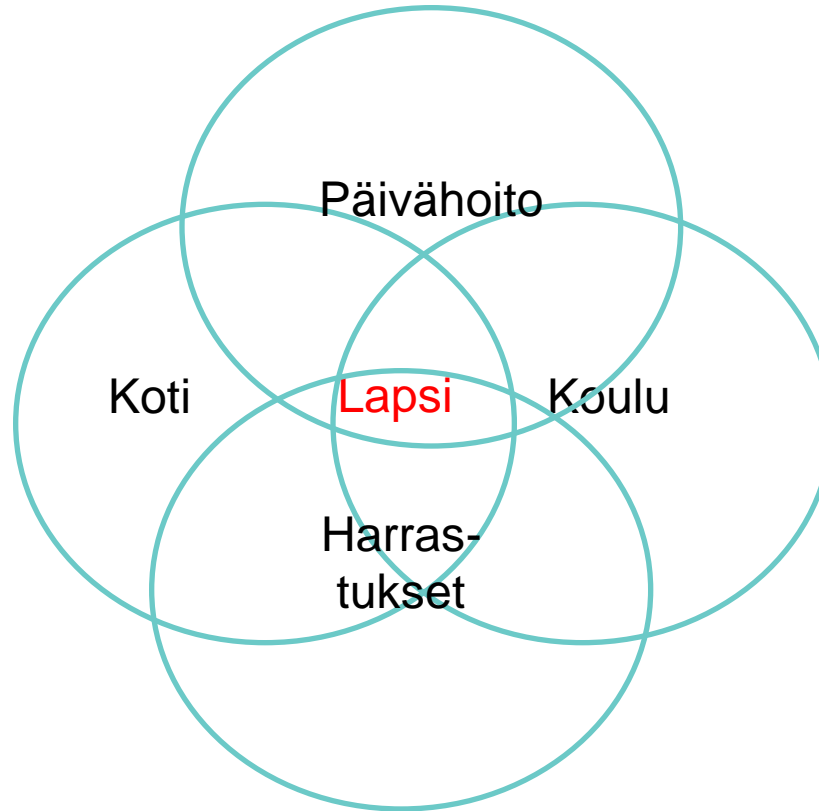
- Pärjäävyys, resilience
- Hyvä kehitys vaikka on olemassa kehitystä vaarantava tekijä / olosuhde
- *Pärjäävyys syntyy yksilön ja ympäristön vuorovaikutuksesta (Luthar 2007, Rutter 2010)*
- ***Ei ole yksilön ominaisuus!***

Työn teoreettista taustaa

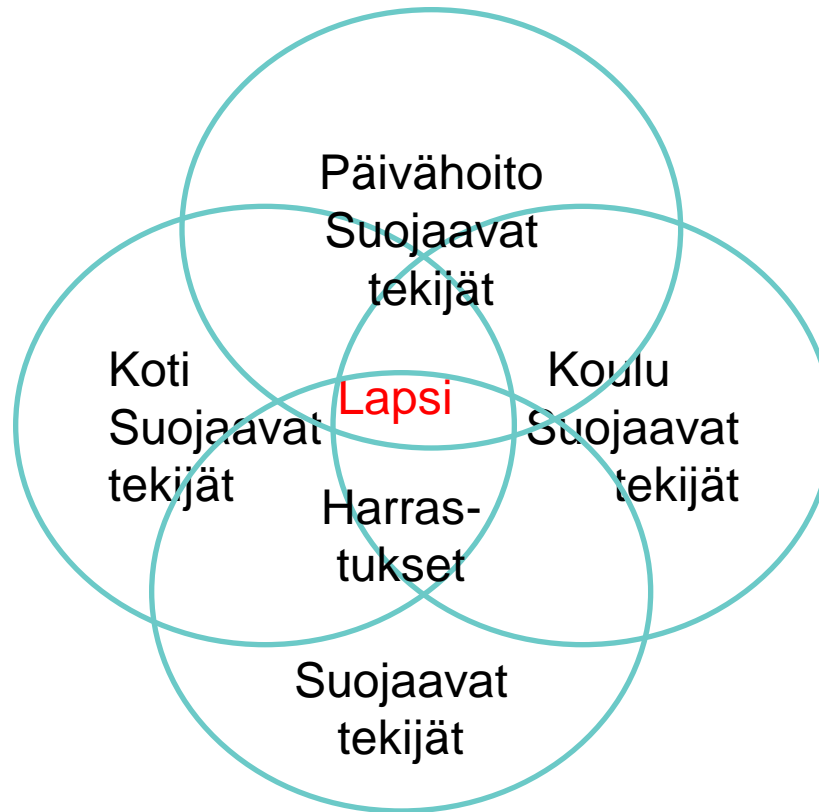
- Ekologinen, transaktionaalinen näkemys lapsen kehityksestä ja kehityksen häiriintymisestä
- **Kehitysympäristöt : koti, päivähoito, koulu, vapaa-ajan ympäristöt & ystävät**
  - Osallistuvat kehitykseen,
  - Ongelmien ehkäisyyn ja
  - tarvittaessa korjaavaan toimintaan
- **Arkipäiväisen kanssakäymisen ja vuorovaikutuksen merkitys**

Kehitysympäristöt

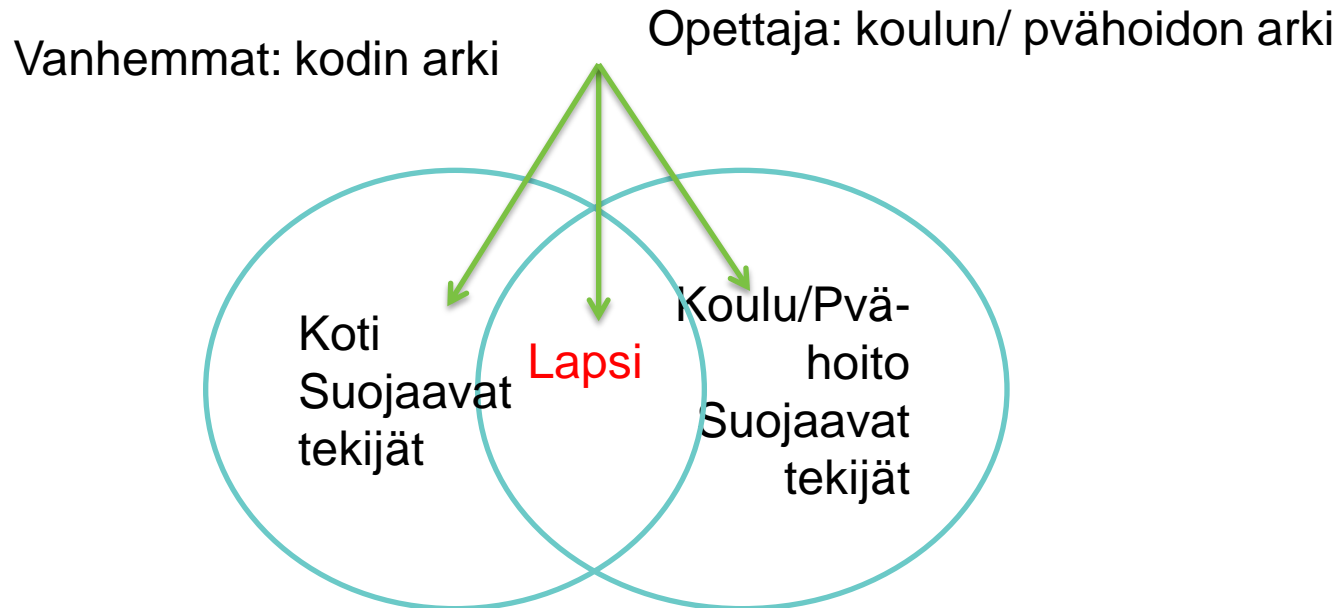
(Solantaus2002)

Kehitysympäristöjen suojaavat tekijät

Universaali lasten kehityksen tukeminen

Tavoitteena hyvä yhteistyö kehitysympäristöjen välillä ja ”oman tontin hoitaminen” suojaavien tekijöiden suhteen

Aikuispalvelujen lapsikeskeinen työ

Lait ja ohjelmat

Terveydenhuoltolaki 70 § Lapsen huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa

- Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana hänen kykynsä huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen.

Lastensuojelulaki: Luku 1 10 §

Lapsen huomioon ottaminen aikuisille suunnatuissa palveluissa

- Lapsen hoidon ja tuen tarve on selvitettävä ja lapselle on turvattava riittävä hoito ja tuki, kun lapsen vanhempi, huoltaja tai muu lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaava henkilö:
  - 1) saa päihdehuolto- tai mielenterveyspalveluja tai muita sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja, joiden aikana hänen kykynsä täysipainoisesti huolehtia lapsen hoidosta ja kasvatuksesta arvioidaan heikentyneen;
  - 2) on tutkintavankeudessa; tai
  - 3) on suorittamassa vankeusrangaistustaan.

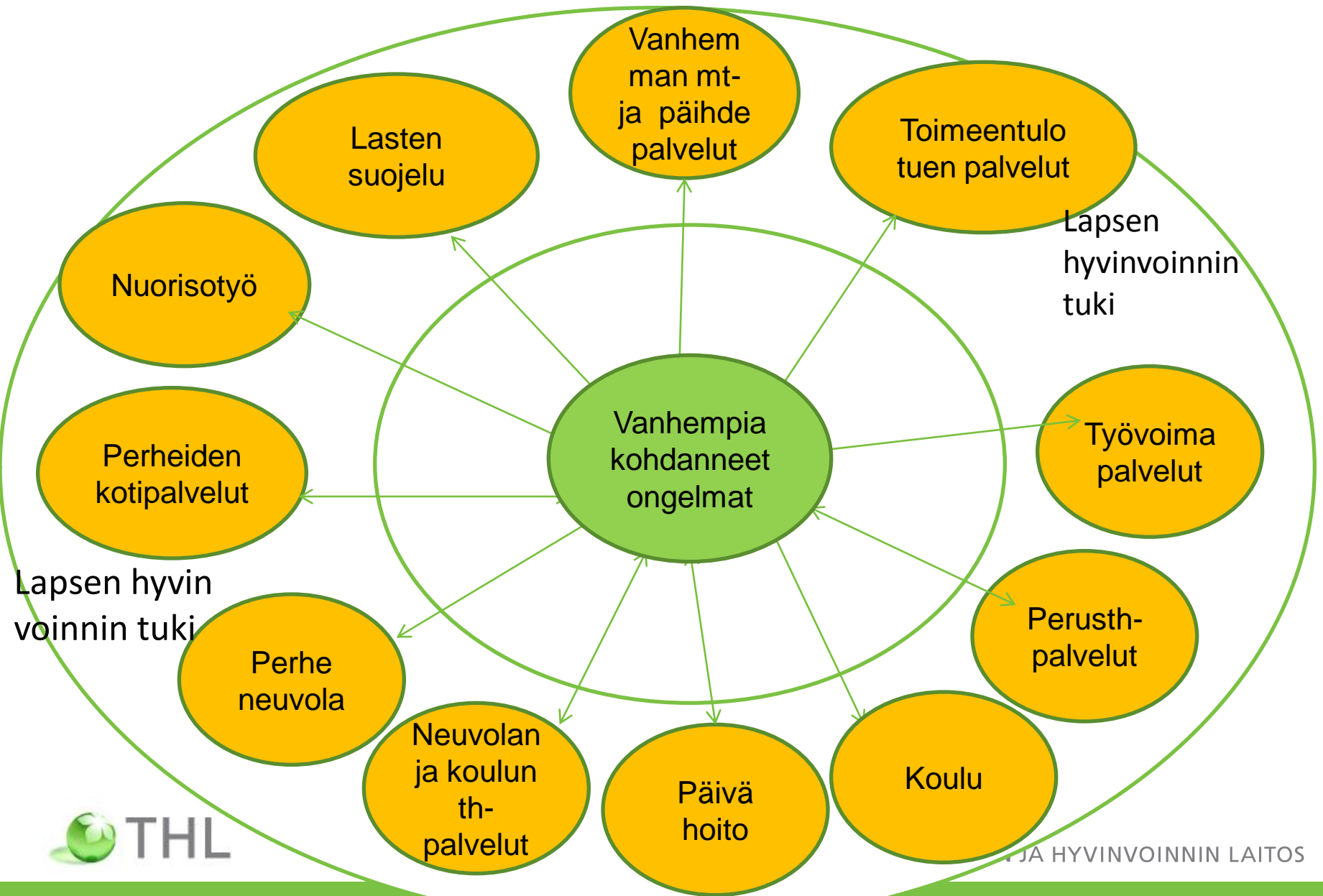
Mielenterveys – ja päihdesuunnitelma

- Painotus ylisukupolvisesti siirtyvien ongelmien tunnistamisessa ja vähentämisessä
- Edistävän ja ehkäisevän työn strategioiden tulee sisältyä kuntastrategiaan ja toteutua laaja-alaisesti palvelujärjestelmässä
- Ylisukupolvisuuden haasteen tiedostaminen
- Vanhempien mielenterveys- ja päihdeongelmien vuoksi riskissä olevien lasten ja nuorten tunnistaminen ja tasapainoisen kasvun tukeminen

Kaste ohjelma 2012-2015

- ***Toimenpide 4: Kehitetään lasten, nuorten ja lapsiperheiden palvelukokonaisuuksia ja otetaan käyttöön toimintamalleja, jotka tukevat perheitä, vanhemmuutta sekä lasten ja nuorten kanssa työskenteleviä aikuisia.***
- Lisäksi kehitetään peruspalveluja tukemaan lasta, jonka perheessä on vakava fyysinen sairaus, mielenterveys- ja/tai päihdeongelma. (Valtioneuvoston 2.2.2012 vahvistama Kaste 2012-2015)

Edistävän ja ehkäisevän työn toimintarakenne

1. porras: Lapset puheeksi – keskustelu

- Toteutetaan kaikkien lapsiperheiden vanhempien kanssa
- 1- 2 tapaamista
- Lapsen kehitystä tukeva toiminnallinen arvio yhdessä vanhempien kanssa
- Tukevatko arkiset asiat lapsen kehitysympäristöissä lapsen kehitystä?
  - Vahvuus= **sujuu tavallisesti**
  - Haavoittuvuus= **aiheuttaa ongelmia nyt tai jos mitään ei tehdä aiheuttaa ongelmia tulevaisuudessa**
- Menetelmä antaa vanhemmalle ja työntekijälle ymmärryksen lapsen pärjäämisestä ja mahdollisuuksista tukea lapsen kehitystä

Lapset puheeksi...

III Lapsi koulussa

- 2. Miten hän pärjää koulussa? Läksyt? *vahvuus haavoittuvuus*
- 3. Pärjääminen koulutovereiden kanssa? *vahvuus haavoittuvuus*

IV Lapsi vapaa-aikana arkisin ja viikonloppuna

- 1. Mitä lapsen kanssa tehdään? Ilon aiheita? *vahvuus haavoittuvuus*
- 2. Onko lapsella harrastuksia? *vahvuus haavoittuvuus*

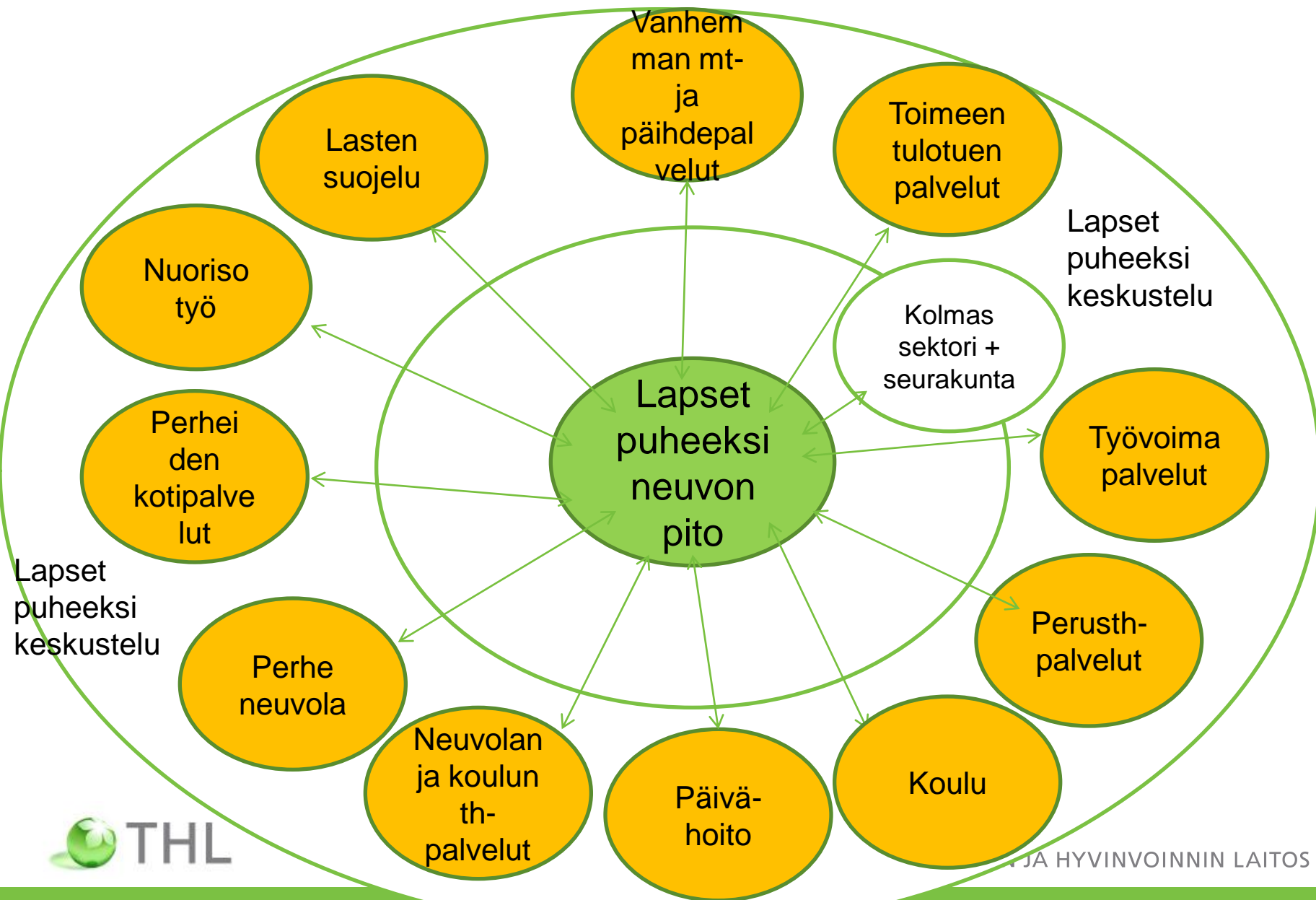
V Vanhemmuus ja kodin hoito

- 1. Miten kodin- ja lastenhoito sujuvat? *vahvuus haavoittuvuus*

- **Onko perheessä jotain huolta tai paineita, jotka verottavat huoltajan voimia? Onko ollut huolia omasta vanhemmuudesta?** *Perheissä voi olla huolia liittyen parisuhteeseen, talouteen, asumiseen, stressaavaan työelämään, työn ja kodin yhteensovittamiseen, työttömyyteen, huoltajuus- tai tapaamisoikeuksiin, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, perheenjäsenen sairauteen, mielenterveyteen tai päihdeongelmiin, fyysiseen tai sanalliseen väkivaltaan, vanhemman vankilatuomioon jne.*
- **Koulun olisi hyvä tietää näistä voidakseen ymmärtää lasta ja tukea häntä tarvittaessa.** *Huoltajat päättävät, mistä huolista ja minkä verran keskustellaan. Huoltajat (halutessaan) voivat kertoa pienetkin huolet, koska silloin koulu voi mahdollisuuksiensa mukaan tukea lasta välittömästi ja mahdollisesti ehkäistä ongelmien syntymistä. Lapset puheeksi – keskustelun ensimmäisen osan päätteeksi tehdään toimintasuunnitelma lapsen tukemiseksi.*

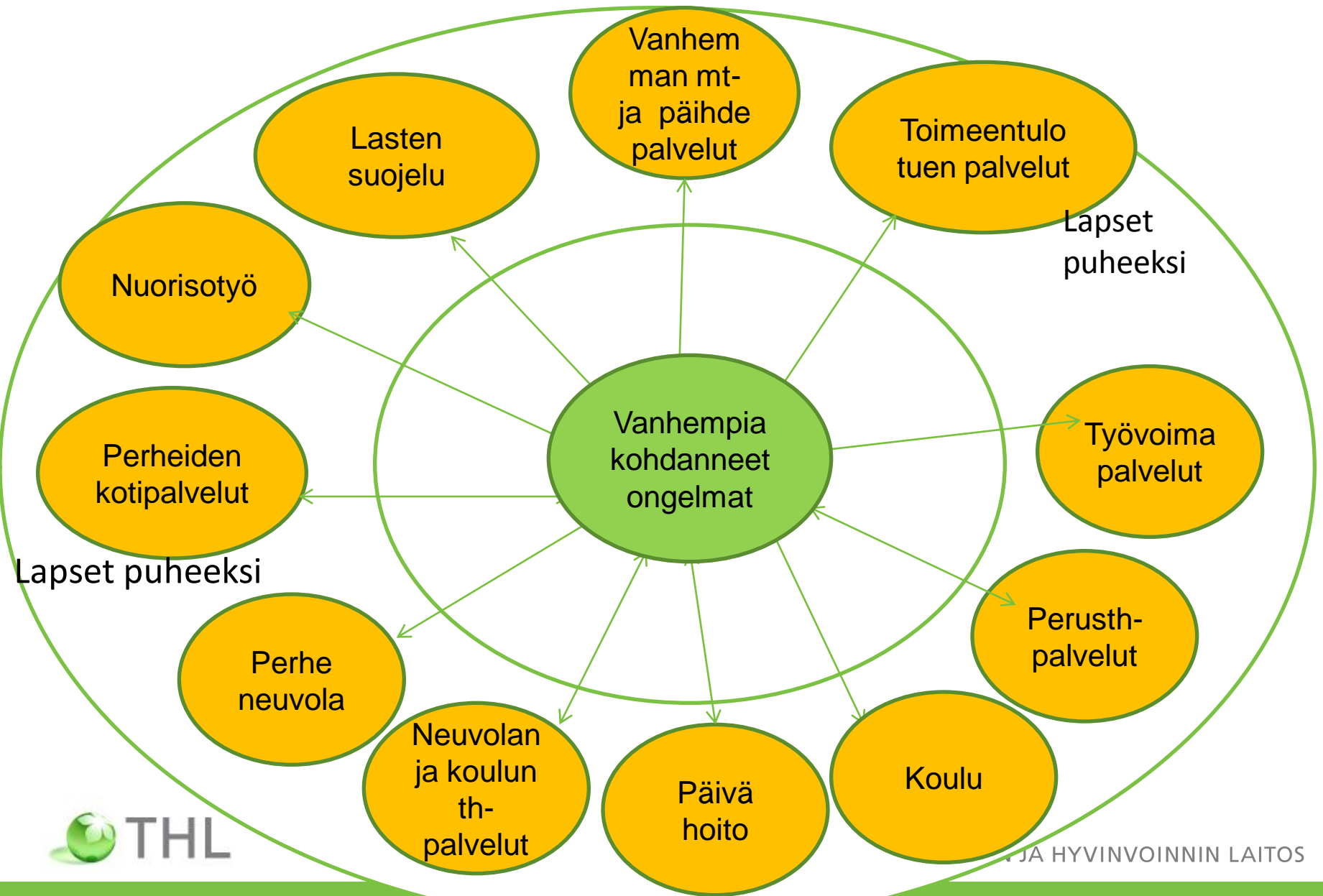
Lapsikeskeinen toimintarakenne

Lapset puheeksi lokikirjat

- Varhaiskasvatus
- Alakoulu
- Yläkoulu
- Aikuispsykiatria
- Aikuispalvelut
- Lasten erityispalvelut

Edistävän ja ehkäisevän työn toimintarakenne

Lapset puheeksi sovellukset

- Osaksi jo olemassa olevaa toimintaa:
- Lp varhaiskasvatuksessa (varhaiskasvatussuunnitelmat)
- Lp alakoulussa (vanhempain vartit)
- Lp yläkoulussa (vanhempain vartit)
- Lp aikuispalveluissa (toimeentulotuki, aikuisten mielenterveys- ja päihdepalvelut, työvoimahallinto jne.)
- Lp lasten erityispalveluissa

Lapset puheeksi...

III Lapsi koulussa

- 2. Miten hän pärjää koulussa? Läksyt? *vahvuus haavoittuvuus*
- 3. Pärjääminen koulutovereiden kanssa? *vahvuus haavoittuvuus*

IV Lapsi vapaa-aikana arkisin ja viikonloppuna

- 1. Mitä lapsen kanssa tehdään? Ilon aiheita? *vahvuus haavoittuvuus*
- 2. Onko lapsella harrastuksia? *vahvuus haavoittuvuus*

- **Onko perheessä jotain huolta tai paineita, jotka verottavat huoltajan voimia? Onko ollut huolia omasta vanhemmuudesta?** *Perheissä voi olla huolia liittyen parisuhteeseen, talouteen, asumiseen, stressaavaan työelämään, työn ja kodin yhteensovittamiseen, työttömyyteen, huoltajuus- tai tapaamisoikeuksiin, vanhemman jaksamiseen ja uupumiseen, perheenjäsenen sairauteen, mielenterveyteen tai päihdeongelmiin, fyysiseen tai sanalliseen väkivaltaan, vanhemman vankilatuomioon jne.*
- **Koulun olisi hyvä tietää näistä voidakseen ymmärtää lasta ja tukea häntä tarvittaessa.** *Huoltajat päättävät, mistä huolista ja minkä verran keskustellaan. Huoltajat (halutessaan) voivat kertoa pienetkin huolet, koska silloin koulu voi mahdollisuuksiensa mukaan tukea lasta välittömästi ja mahdollisesti ehkäistä ongelmien syntymistä. Lapset puheeksi – keskustelun ensimmäisen osan päätteeksi tehdään toimintasuunnitelma lapsen tukemiseksi.*

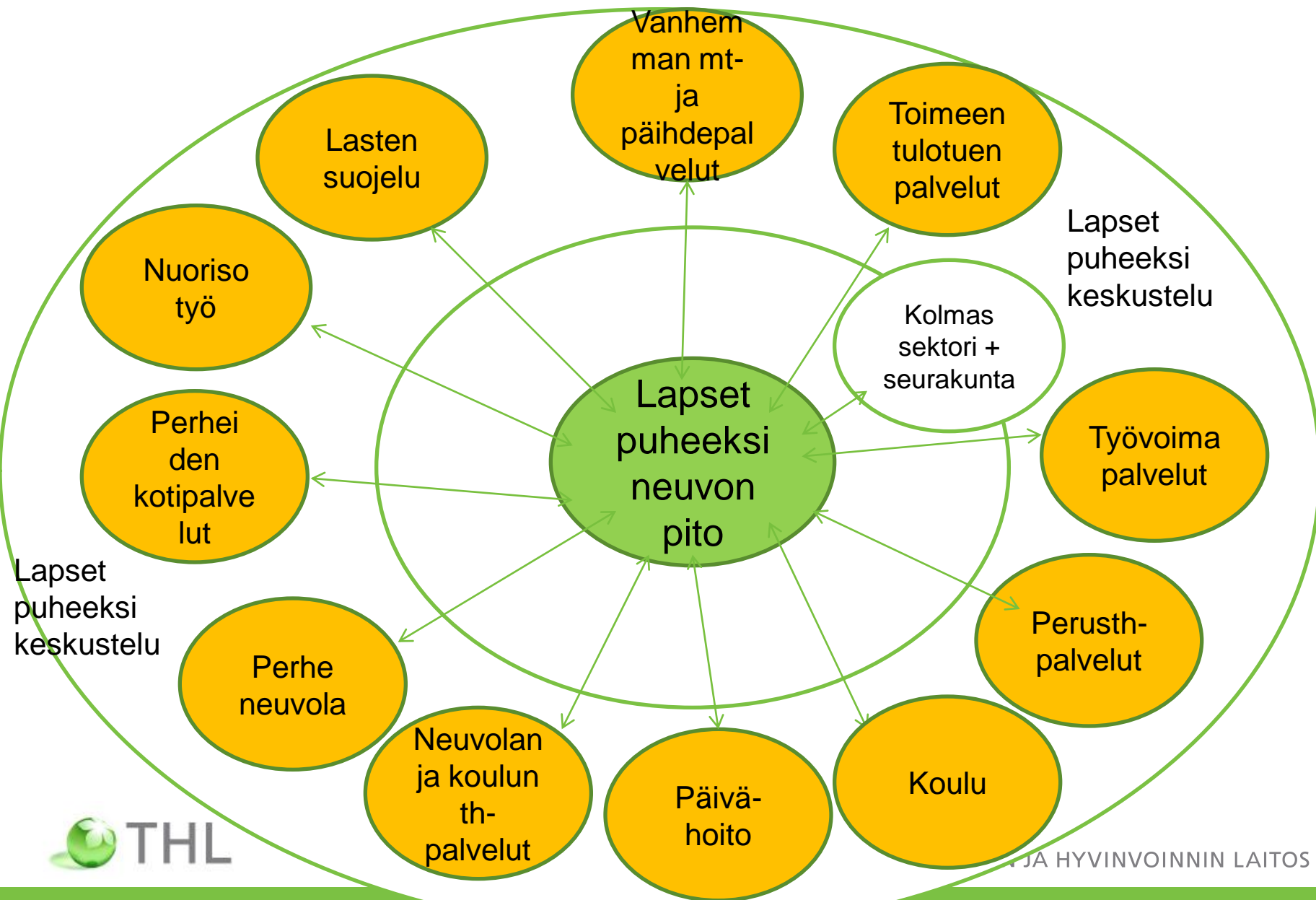
2. Porras: Lapset Puheeksi –neuvonpito

- Osa lapsista ja lasten kanssa toimivista tarvitsee enemmän tukea
- 2. porras toteutetaan perheen omais- ja työntekijä verkoston kanssa
- Toiminnallinen verkostotyö, **sanasta tehdään teko**
- 1. valmistellaan Lp kartoituksen pohjalta
  - mitä aiheita valitaan, keitä osallistuu, kuka kertoo jne.
- 2. suunnitellaan, mitä kukin osallistuja voi tehdä lapsen ja/tai perheen tukemiseksi seuraavan neljän viikon aikana
- Osallistujien esiin tuomat toimintamahdollisuudet kirjataan ylös kaikkien nähtäväksi
- 3. arvioidaan suunnitelmien toteutumista ja vaikutuksia perheen arkeen sekä tehdään uusi suunnitelma seuraavaksi ajanjaksoksi

Osallistujat	Lp kartoituksessa löydetyt aiheet	Seurantatapaaminen, ”teitkö minkä lupasit”
Sosiaalityön tekijä	Konkreettiset teot, mitä teen seuraavan kuukauden aikana, milloin teen päivämäärä, kellonaika...	Järjestin...
Valmentaja	Konkreettiset teot...	Sovin...
Diakonia työntekijä	Konkreettiset teot...	Tein...
Opettaja	Konkreettiset teot...	Keskustelin...

Lapset puheeksi keskustelun ja -neuvonpidon toimintarakenne

Mitä lapsikeskeinen työskentely tarvitsee toimiakseen?

(mm. Niemelä 2012, Solantaus 2012)

- Lapsikeskeisen palvelurakenteen, joka sisältää
  - ✓ Lapsikeskeisen strategian
  - ✓ Lapsikeskeisen työn yli palvelusektorien ulottuvan hallinto- ja vastuujärjestelmän
  - ✓ Kouluttaja- ja työntekijäkoulutusohjelman ja menetelmät
    - Soveltuvat
    - Turvalliset
    - Vaikuttavat
  - ✓ Asiakkaiden tiedottamisen

1. lukukausi: 20-24 tulevaa
kouluttajaa

4 koulutuspäivää / kouluttaja

2 asiakasperhettä / kouluttaja

Kerätään työskentelypalaute n. 40
perheeltä

2. lukukausi: kouluttajaparit
kouluttavat min n.10 hengen ryhmät
(10kp x10 ryhmää=100 tt yksiköihin)

2 koulutuspäivää / ryhmäläinen

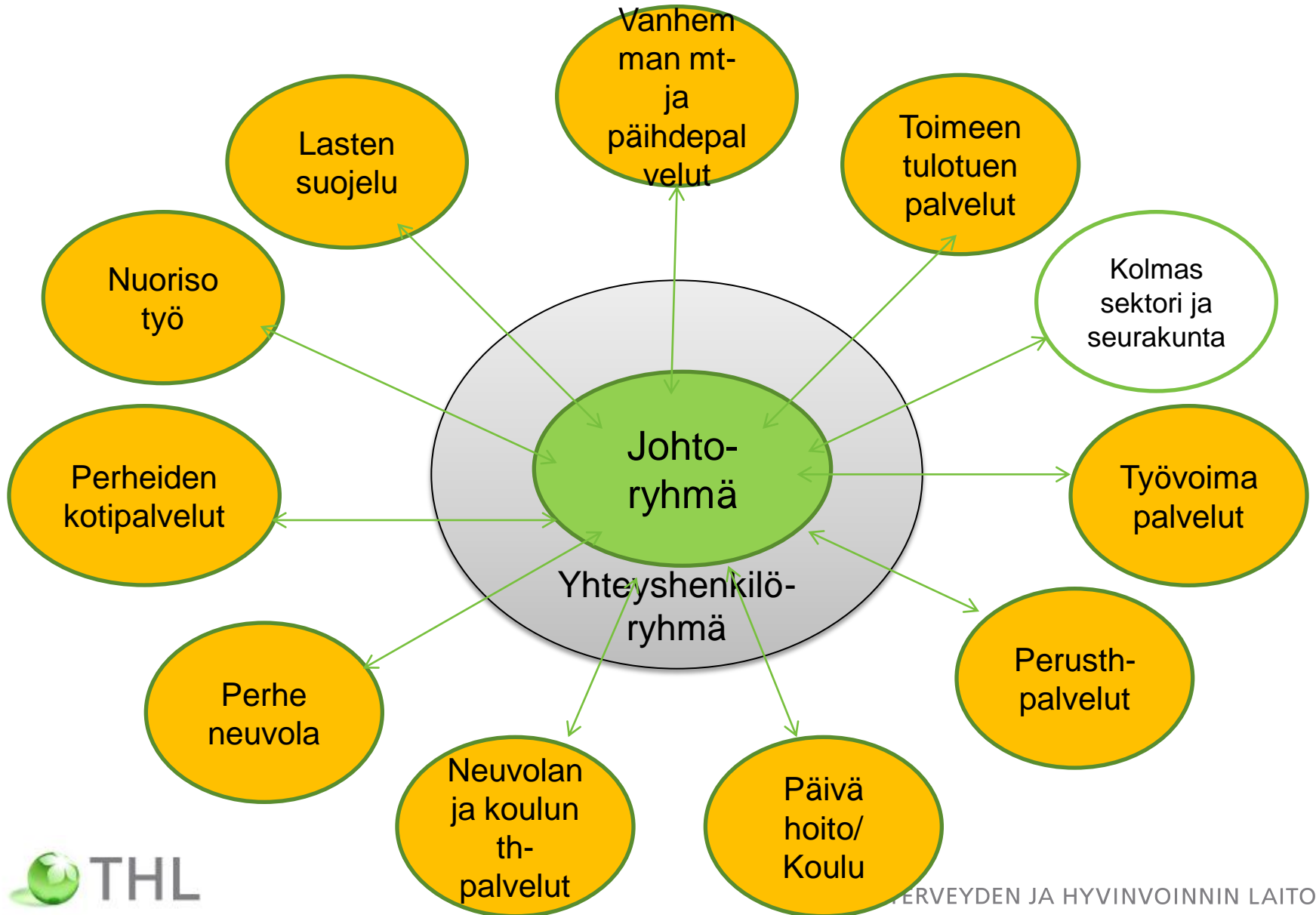
2 asiakasperhettä / ryhmäläinen

Kerätään työskentelypalaute n.
100 perheeltä

TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN LAITOS

Lapsikeskeinen hallintorakenne

Kyky selviytyä ei ole vain joidenkin lasten erityinen ominaisuus, vaan vaikeuksista selviytymisen kokemus synnyttää pärjäävyyttä.